

áradt vén képekre, nagyapákra, nagyanyákra. Kisvárosi interieur, a lány szép lehet, ha kihajol az ablakon. Így gondolkoztam akkor még s az utcára néztem. Egy akác bólintott rám s a sárban egy oláh asszony lábalt át a túloldalra. Alice megütött a zongorán egy hangot. Aztán még egyet s az egész átment egy gracióz variációra egy Mozart szonata első tételére. Úgy emlékszem, ez bántott, mert odaléptem hozzá és megfogtam a kezét — Steiner Oszkár halott — mondtam lassan és vontatva. Ám ő nem húzta ki kezét, kezemben hagyta.

Hogy akkor ott álltam és nem vettem ki kezemet és meghajoltam az égő alkonyat előtt? s a nedves rét, a gőzölgő sírdomb és este a csillagkoszoru a kertbe üzött! Egy mirtusbokor mellett tépdستم az ágakat s a hold alatt később ajkába haraptam... S mit tudtam akkor? Tizennyolcéves és nagyon tudatlan gyermek. S mindebből semmi haszna a világnak.

A szív úgy érzi: megreped.

Irta: Somlyó Zoltán

A szívben sok kis óhaj él.
Heverve szendereg, henyél.

Mint ideges kis démonok:
Mind akaratos és konok.

Ha szép napos a délután,
Ugrálnak a szív zeg-zugán.

Ha esős est van: zokogón
Ugrálnak a szív-dobogón.

Kis lábuk dobban; zeng az éj,
Elcsúsznak s mondják: jaj de mély;

De mély e forró kis verem!...
Egy perc és mind talpon terem.

A szív úgy érzi, megreped;
Mind hangosabban vereget.

A sok óhaj rajt átoson
És hempereg a vánkoston.

Aztán fölsikolt zokogón —
Egy csók ül a szív-dobogón.

199

Lehel Mária képei.

Irta: Balázs Béla.

Mit lehet képekről mondani? Lehet-e, szabad-e képeket elmondani? A tollal való festés, az ecsettel muzsikálás kiirthatatlan problémája ez. És hiába mondja a művész gögösen nem lehet és hiába mondja a kritikus alázatos szerényen: nem lehet. Mégis muszáj. Muszáj mert a mi intellektualisu világunkban a szó az a váltópénz, melyre mindent átszámítunk, hogy összemérhető és cserélhető legyen. Mint ahogy mindennek van valami ára (ha az nincs is igazi viszonyban értékével), úgy van mindenre szó mely jelzi, ha nem fejezi is ki soha lényegét. És jaj annak, akinek gazdagságát olyan értékek teszik, melyeknek nincs áruk és jaj azoknak az értékeknek, melyek szóval meg nem nevezhetők.

De hát, mégis, mit mondhat az ember képekről? Ha pedáns volnék a módszer problémáját vetném fel most. Képzeltessük-e el a képet szavakkal leírván? Ezerféleképp hangolt képelehangszerek dirigálhatatlan koncertjét indítsuk el? Nyilván ez volna a leghálátlanabb vállalkozás. Maradjunk meg a műtermek régi jó tolvajnyelvénél? „Kompositio, konstruktio, valeur, vonalritmus, színharmónia“, ezeknek minimuma mégis nagyjából ellenőrizhető mértéket jelent, melyet a képnek meg kell ütnie, hogy besoroztassék művészetnek. Vagy talán mégis legyen a kritikus költő, aki kerülő hasonlatokkal megismétli olvasója lelkében a festő csodáját? Vagy végül is a tekintély súlya dönt el itt mindent, mondván: „nekem tetszett. Tehát higgyétek el énnekem, hogy a kép szép és nézzétek meg. Azután pedig ismét nekem higgyetek és ne magatoknak és ne forduljatok el tőle, mert valóban szép.

Ime Lehel Mária képei helyett mégis módszerekről beszéltem, ami (Lukács György írja valahol) mindig mentőkörülmények felsorolása. De én szeretném, ha szavaim egyszerű váltópénze távolabbi értékek sejtelmét keltené az olvasóban és nem elégednék meg velük, de még az itt közölt fényképekkel sem, hanem átmenne Budára és megnézné Lehel

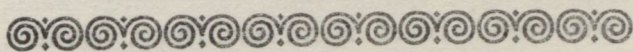
200

Mária képeit, mert elhiggye nekem: ezek valóban szépek. És azt is mindenki higgye el nekem, hogy bősztítő gazság, hogy ezért Budára kell mennünk és nem elegendő jegyet váltani valamelyik tárlatunkra. Egyike legérthetlenebb alávaló ostobaságainknak, hogy ezeket a képeket visszautasítják (!) a kiállításokról, melyeknek egész termei épületestől nem érnek fel Lehelné vonalainak idegesen karcsu, sóváron elnyuló, friss, fiatal keménységgel egymásbacsapó delejes áramával. Legmodernebb, legjobb festőink (ez esetben pleonasmus) java munkái közt akadnak csak ilyen monumentális egységesítésére a színnemnek (per analógiam: hangnem) és ilyen dekoratív, biztoskezü reduktiójára a valeművészeknek. Bősztítő ostobaság, hogy ezt a komoly, erőfeszítő tehetséget félrelökik és agyonhallgatják. Mert nem olyan évtizedekkel előreugró ujtó ő, hogy jussa legyen márfirsorsra. Modernjeink közül Lehel Mária képei a legkevésbé „vadak” és vadítóak. Az ő képeit nem érezné személyes sértésnek a tárlatlátogató bourgeoi, mint Berény vagy Pór pompás vásznait. Neki ama szerencsések közé kellene tartoznia, akinek dicséretével a nagyközönség megválthatja a „modern” disztíjjező használatát anélkül, hogy ez túlságos munkájába és emotiójába kerülne. És ime Lehel Mária ama szerencsétlenek közül való, akiket a nagy csöcselék visszautasít mint túlmoderneket és akik mégsem elég „furcsák” ahhoz, hogy feltűnjenek.

Hangos vétót kell kiáltanunk ez ellen az ő becsületos, üdítő, lendületos tehetsége nevében és vétót a mártíromság nagy szentsége nevében, mely zsenik véres kiváltsága legyen.

Kevés a hely Lehel Mária pregnáns és magában teljes formavilágának fejtegetésére. Mert csodálatos, milyen harmónikus, egységes tiszta stílusa van ennek a nőnek. Lehet ez végső kiforrottság? Lehet ez nehéz vajadások, keresések, kétségek, harcok végső kristályeredménye? Nem. Ez a harmónia nem cezanni, nem beethoveni, nem a disszonanciák feloldása. Ez a naivitás tiszta és kedves harmóniája: a disszonanciák előtt való. Nem legyőzése a világi zürzavarnak, hanem valami gyermeki megóvottság. (Milyen megható ez,

ha tudjuk, hogy milyen kevésbé óvta szegény Lehel Máriát az élet.) És mégis, alig van művészeink között valaki, akinek képein olyan diadalmasan teljes volna az „egyhanguság” mint az övéin. Az az egyhanguság, mely minden festészet legmélyebb principiuma, minden művészet misztikus pantheizmusa, melynél fogva minden, a művész kezéből való dolog saját anyagi jellegének kifejezése mellett mégis egyetlenegy misztikus matériából gyúrottnak látszik. Ez az egyhanguság, mely Mantegna képeinél fafaragásra emlékeztet bennünket, Brenghgelsnél bőrre. Az az egyhanguság, mely szimpatikussá vagy kellemetlenné teszi a művész világát (teszem Murillóét, akinek képmatériája borsópürére emlékeztet). Lehel Mária képei régi olasz (urbinói) porcellánok anyaghatását keltik idegeinkben. Valami kemény, tompított, zománcosfénye van barnavörös és sárga színeinek, melyeken mintha átütne a szürke cserépalap. Kellemes és nemes matéria ez. Kellemes és idillikusan tiszta Lehel Mária egész művészete. Nem tragikus súlyosságú ítt semmi, nem nyugtalanító megdermedt viharok ezek a formák, nem jövő generációk csirázó öntudatának prófétája: csak kellemes, csak szép. Hát miért, miért akarják az emberek megfojtani ezt a művészt?! Miért nem nézik, szeretik, veszik képeit? Menjetek, nézzétek, szeressétek és vegyétek, mert elhiggyétek nekem szívdítők, életkellemesítő, valóban szépek.

Schwalm Richard rajza